

**ADALÉKOK AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGI ÁGAZAT INFORMÁCIÓS TÁRSADALMI
STRATÉGIÁJÁNAK MEGALAPOZÁSÁHOZ**

KÉSZÍTETTE: NYÁRY MIHÁLY

2005. május

Tartalomjegyzék

I. A stratégia alapvető célkitűzései

II. A civil szervezetek helye a stratégiában

III. A konzultáció, mint a demokrácia megvalósításának fontos eszköze

IV. A stratégia megvalósítását hátráltató legfontosabb probléma.

Vezetői összefoglaló

Az információs társadalom fejlődésének és kibontakozásának alapját a modern informatika és kommunikáció eszközeinek összekapcsolódó fejlődése alkotja. Ennek legalapvetőbb tulajdonsága az emberi és szervezeti képességeket felerősítő, és a lehetőségeket megsokszorozó hatás. A stratégiának alapvető célkitűzése, hogy segítse ezt a felerősítő, megsokszorozó hatást kibontakozni.

I. A stratégia alapvető célkitűzése

Az információs társadalom nemcsak új lehetőségeket teremt, de a létező egyenlőtlenségeket felerősítheti, és új egyenlőtlenségeket is teremthet. A stratégia másik kiemelt célja, hogy egyrészt az infokommunikációs eszközök segítségével hozzájáruljon a már meglévő egyenlőtlenségek csökkentéséhez, illetve amennyire lehet, mérsékelje a digitális szakadék mélyülését. Az egyes hátrányos helyzetű lakossági csoportok és rétegek informatikai eszközökkel való jobb ellátottsága a stratégia hatókörén kívül esik. Itt alapvetően az érintettek szervezetei, a civilszervezetek a stratégia partnerei. A legfontosabb cél, hogy ezeket a szervezeteket olyan módon sikerüljön megerősíteni, hogy képesek legyenek az általuk képviselt informatikai műveltségét, eszközhöz jutását támogatni illetve a napi munkájukban az informatikai eszközöket eredményesen használni.

II. A civil szervezetek helye a stratégiában

A stratégia alapvető célja ezen a területen, hogy az informatikai fejlesztések felhasználásával segítse a non-profit szervezetek szerveződési készségének, menedzsment kapacitásának megerősítését.

Külföldi példák mutatják, hogy jelentősen segíti a civilszervezeteket, ha rendelkezésükre áll egy olyan szoftvercsomag (disztribúció), amely speciálisan a politikai, társadalmi szervezetek

igényeiből kiindulva van összeállítva. Fontos célja a stratégiának, hogy elősegítse egy ilyen minden tekintetben magyarul beszélő, nyílt forráskódú, aktívan fejlesztett és szabadon fejleszthető és szabadon hozzáférhető Demokrácia szoftvercsomagnak a létrejöttét. A stratégiából következő feladatok széles skálán mozognak: specifikációk meghatározása, koordináció, marketing és nem utolsósorban anyagi feltételek biztosítása. Nemcsak a civilszervezetek számára lenne hasznos egy ilyen szoftvercsomag. A hazai szoftver mozgalomnak és a ráépülő informatikai vállalkozásoknak is komoly lökést adna, összhangban az uniós elvárásokkal.

Az információs társadalomban a tanulás és tanítás világa is átalakul (részben). Az e-learning vagy e-oktatás számos kidolgozott eszközt kívánjuk a civil szervezetek szolgálatába állítani. A szabadon hozzáférhető tananyagok kifejlesztése részben a szabad szoftver mozgalom nyomán kibontakozó új technikai lehetőségek (wiki-wiki) történjen, támaszkodva a Kreatív Köztulajdon (Creative Commons) licenzforma adta lehetőségekre.

Az informatika fejlődése a politikai aktivitás, a demokrácia új formáinak lehetőségeit teremtette meg. Úttörő kísérletként a kibontakozó deliberatív demokratikus konzultáció magyar internetes modelljének kidolgozását kezdeményezzük.

III. A stratégia megvalósítását hátráltató legfontosabb probléma.

Az információs társadalom fejlesztése nagyméretű, központilag összehangolt beruházásokat követel meg a fizikai infrastruktúrába és az emberi tőkébe. A mai gazdasági, politikai és társadalmi viszonyok mellett ezek esélye csekély, így csak elszigetelt, szigetszerű fejlesztésekre van mód.

Adalékok az esélyegyenlőségi ágazat információs társadalmi stratégiájának megalapozásához

I. A stratégia alapvető célkitűzése

Az információs társadalom nemcsak új lehetőségeket teremt, de a létező egyenlőtlenségeket felerősítheti, és új egyenlőtlenségeket is teremthet. A stratégia másik kiemelt célja, hogy egyrészt az infokommunikációs eszközök segítségével hozzájáruljon a már meglévő egyenlőtlenségek csökkentéséhez, illetve amennyire lehet, mérsékelje a digitális szakadék mélyülését. Az egyes hátrányos helyzetű lakossági csoportok és rétegek informatikai eszközökkel való jobb ellátottsága a stratégia hatókörén kívül esik. Itt alapvetően az érintettek szervezetei, a civilszervezetek a stratégia partnerei. A legfontosabb cél, hogy ezeket a szervezeteket olyan módon sikerüljön megerősíteni, hogy képesek legyenek az általuk képviselt informatikai műveltségét, eszközhöz jutását támogatni illetve a napi munkájukban az informatikai eszközöket eredményesen használni.

II. A civil szervezetek helye a stratégiában

A stratégia alapvető célja ezen a területen, hogy az informatikai fejlesztések felhasználásával segítse a non-profit szervezetek szerveződési készségének, menedzsment kapacitásának, képesség építésének (capacity building) megerősítését. Abból indulunk ki, hogy szűkös anyagi viszonyok között a szervezetek támogatására fordított összegek akkor hasznosulnak a legjobban, ha elősegítik a racionálisabb, hatékonyabb szervezeti működés kialakítását. Nem utolsósorban így képesek lesznek a tanultakat átadni és közvetíteni.

Először áttekintjük képesség építéssel kapcsolatos tudnivalókat, majd bemutatjuk azokat a lehetőségeket, amelyeket az új típusú internetes szoftverek jelentenek, melyek természetes eszközei lehetnek a hatékonyabb szervezeti életnek.

1. Képesség-építés

A képesség-építés a szervezetek vagy közösségek esetében olyan tevékenységeket, erőforrásokat és támogatást jelent, melyek megerősítik az emberek képességeit és készségeit a hatékony szervezett cselekvésre.

Három alapvető tevékenységet ölel fel:

A készségek fejlesztése:

Oktatási és képzési lehetőségek egyének és csoportok számára, melyek eredményeképpen olyan készségekre, tudásra, tapasztalatra és munkamódszerekre tesznek szert melyek képessé teszik őket arra, hogy közösségeikben aktív vezető szerepet betöltő hatékony tagok legyenek.

Fontosabb elemei

- A cselekvés politikai környezetének ismerete;
- Emberek, pénzügyek, erőforrások menedzselése;
- Kommunikációs és prezentációs készségek;
- Tervezési és hosszabb távú célok kijelölésével kapcsolatos készségek;
- Pénzforrások előteremtésével és pályázatokkal kapcsolatos jártasság;
- Közösségi munka irányítása;
- Vezetési, tárgyalási készségek;
- Konfliktuskezelési jártasság;
- Vállalkozási, kockázatkezelési és probléma-megoldó hozzáértés;
- Közigazgatási ismeretek - szervezet tevékenysége számára fontos közigazgatási intézmények működésének ismerete.

A struktúrák fejlesztése

A non-profit szervezetek és hálózatok szervezeti struktúrájának és erejének fejlesztése.

A készségek fejlesztése az emberi készségek fejlesztését jelenti, azonban a csoportok nem egyszerűen az őket alkotó emberek összességét jelentik. Alapjukat szervezeti struktúrák és eljárások képezik.

Fontosabb elemei:

- Megfelelő szervezeti struktúra;
- Megfelelő munkaügyi, menedzsment és pénzügyi eljárások és szabályok;
- Hatékony kommunikáció a szervezet és tagjai illetve az érdeklődők között;
- A szervezet életét szabályozó jogi környezet ismerete;
- Megfelelő gazdálkodási terv;

A támogatás fejlesztése

A készségek és struktúrák fejlesztését elérhetővé tévő gyakorlati támogatás.

Fontosabb elemei

- Segítség a szervezet működésének anyagi feltételeinek biztosításában – iroda, informatika, adminisztráció, pályázati információ;
- Jogi, szervezési, pénzügyi stb. tanácsadás;
- Tanfolyamok, specializált könyvtár.

2. Társas szoftver (social software)

Az Internet megszokott világába, e-mail és böngészők, új jövevények jelentek meg. Wiki, blog, társas könyvjelzőgyűjtés (social bookmarking), kollaboratív valós idejű dokumentum-szerkesztés, társas hálózati szolgáltatások... csupa új kifejezés, amelyek az Internet adta lehetőségeket új módon kihasználó szoftvercsalád tagjai. Összefoglaló néven társas szoftvernek, társadalmi szoftvernek hívjuk őket. Lényegük, hogy a hálózat használatával csoportok sokkal könnyebb együttműködését teszik lehetővé. Igazi jelentőségük akkor vált nyilvánvalóvá, amikor a 2004-es amerikai elnökválasztási kampányban kiderült, hogy minden

jelölt számottevő módon épít a használatukra. A társas szoftverek alapvetően változtatják meg a közös ügy érdekében összefogó emberek lehetőségeit. A közös cselekvés könnyebb, gyorsabb, hatékonyabb lehetőségei realizálódnak.

Fajtái

Wiki

Olyan webes alkalmazás, amely segítségével a felhasználók a HTML-kód ismerete nélkül, csak a böngészőjüket használva, adhatnak új tartalmat egy létező webhelyhez (ennyiben hasonlít a fórumokhoz), de azt is lehetővé teszi, hogy bárki szerkessze is a már létrehozott tartalmakat.

Azaz lehetővé teszi dokumentumok kollektív előállítását. Az egyes oldalakat hiperlinkek gazdag rendszere köti össze. Gyakorlatilag bárki létrehozhat, vagy módosíthat oldalakat. A wikik filozófiája nem a hibák elkövetésének megnehezítésére összpontosít, hanem arra, hogy könnyű legyen a kijavításuk. Így bár nagyon nyitott alkalmazás, de megfelelő eljárásokat biztosít az újonnan keletkezett oldalak (vagy az újonnan megváltozott oldalak) tartalmának végleges elfogadására.

Legnépszerűbb példája a Wikipedia a de facto internetes enciklopédia, amely a fent ismertetett módszerekkel készült. De a wikik használata futótűzként terjed az üzleti szervezetek belső hálózatain is, ahol a tudásmenedzsment, kollaboratív munka új, értékes eszközeként értékelik.

Blog vagy weblog vagy webnapló

Egy weblog, (rövid formájában blog) olyan webes publikáció, amely időszaki bejegyzésekből áll (rendesen a beírás idejével fordított időrendben). Előállításához és használatához elég egy böngésző. Lehet egy szerző műve, és lehet egy nagyobb csoport alkotása. A legtöbb blog lehetővé teszi, hogy az olvasók nyilvános véleményt fűzzenek hozzá a bejegyzésekhez. Ez elvezet az egy blog körül kialakuló olvasói és írói közösség kialakulásához. A blogok

össességét szokás blogoszférának nevezni. Tartalmilag a beírások lehetnek hiperlinkek egyszerű felsorolásai (milyen érdekességet láttam), de lehetnek komplett tanulmányok is.

A blogok úgy tűnik alapvetően megváltoztatják a médiatájképet, a hivatalos, professzionális médiaipar mellett a nyilvánosság új szféráját hozva létre.

Társas hálózati szolgáltatások

Olyan társas szoftverek, melyek speciálisan a társas hálózatok (social networks) kialakítását célozzák. Segítenek abban, hogy közös érdeklődésű emberek megtalálják egymást on-line társadalmi kapcsolatok változatos lehetőségeit kínálva. Ez a közös érdeklődés a társkereséstől a politikai ügyekig terjedhet. A 2004-es amerikai elnökválasztási kampány egyik fontos esemény volt a H. Dean demokrata párti politikus kampánya, amely a Meetup nevű társas hálózati szolgáltatást használva alakította ki aktivistáinak körét – ezt a szolgáltatást használva találtak egymásra a Deannel rokonszenvező egy városban élő szimpatizánsok.

Társas könyvjelző gyűjtés (social bookmarking)

Olyan internetes alkalmazás, amely lehetővé teszi, hogy a felhasználók személyes könyvjelzőik gyűjteményét kategorizálják és megosszák másokkal, illetve mások hasonló gyűjteményét felvegyék a sajátjuk közé. A kategóriák kialakítása kollektív alkotás, és az egyes könyvjelzők népszerűsége is követhető.

Azonnali üzenetküldés, IRC és chat, fórumok

Az ebbe a kategóriába tartozó szoftverek már elég régen jelen vannak az Internet világában, de a társas szoftverekbe integrálva hozzájárulnak a hálózati közösségek kialakulásához.

3. A stratégia javaslatai

Külföldi példák mutatják, hogy jelentősen segíti a civilszervezeteket, ha rendelkezésükre áll egy olyan szoftvercsomag (disztribúció), amely speciálisan a politikai, társadalmi szervezetek igényeiből kiindulva van összeállítva. Az említett H. Dean kampánya a szabad szoftverekből, ezen belül is a társas szoftverekből összeállított saját szoftverdisztribúciót hozott létre, amelyet önkéntesek a kampány lezárulása után is aktívan fejlesztenek. Fontos célja a stratégiának, hogy elősegítse egy ilyen, de minden tekintetben magyarul beszélő, nyílt forráskódú, aktívan fejlesztett és szabadon fejleszthető és szabadon hozzáférhető Demokrácia szoftvercsomagnak a létrejöttét.

Az ebből következő feladatok széles skálán mozognak:

- Specifikációk meghatározása, felhasználói igények felmérése;
- Az alapul veendő szoftvermotor kiválasztása;
- A fordítási, programozási munka koordinációja;
- A kész csomag elterjesztése, annak biztosítása, hogy az informatikai tudással nem rendelkező szervezetek számára is megfelelő lehetőség legyen a használatára;
- Végül, de nem utolsó sorban az anyagi feltételek biztosítása.

Nemcsak a civilszervezetek számára lenne hasznos egy ilyen szoftvercsomag. A hazai szoftver mozgalomnak és a ráépülő informatikai vállalkozásoknak is komoly lökést adna, összhangban az uniós elvárásokkal.

Az információs társadalomban a tanulás és tanítás világa is átalakul (részben). Az e-learning vagy e-oktatás számos kidolgozott eszközt kívánjuk a civil szervezetek szolgálatába képesség építésének szolgálatába állítani. A már meglévő, on-line tananyaghoz képest mélyebb ismereteket nyújtó, részletesebb, az interaktivitást támogató tananyagok kifejlesztése részben közösségi alkotásként a szabad szoftver mozgalom nyomán kibontakozó új technikai lehetőségekre (wiki) történhet, szerzői jogilag pedig a Kreatív Köztulajdon (Creative Commons) licenzforma biztosítaná a legnagyobb rugalmasságot a közösségi felhasználásban. Az elkészült, illetve bizonyos értelemben folyamatosan alakuló művek szisztematikusan sorra vennék a képesség építés szempontjából fontos ismereteket.

III. A konzultáció, mint a demokrácia megvalósításának fontos eszköze

Az államigazgatás szervei és az állampolgárok, valamint szervezeteik közötti párbeszéd fontos eszköze a tervezett intézkedésekről folytatott társadalmi vita, a konzultáció. A meglévő kezdeményezésekre építve, ennek továbbfejlesztését javasoljuk, felhasználva ehhez az informatika fejlődése nyújtotta lehetőségeket.

A legjobb gyakorlatok szerint a konzultáció nem egyszerűen véleménykérés, hanem egy kötött, előírt szabályok szerint lejátszódó strukturált folyamat.

1. A konzultáció szisztematikus rendje:

A szakpolitikai intézkedés meghozásának egész folyamatában alkalmazzuk kiterjedten a konzultációt, és legalább egyszer legyen mód egy minimum 12 hetes írott konzultáció megtartására.

A konzultáció folyamatos tevékenység, amelyet a politika kialakításának folyamatában korán szükséges elkezdeni. Fontos, hogy az általa valószínűleg érintett csoportokat meghatározzuk és a dialógust velük, akár informálisan, a lehető legkorábban elkezdjük.

A formális konzultációs időszaknak mindig legyen része egy írott konzultációs szakasz, amely legalább 12 hét hosszúságú. Az ettől való eltérés, amire a körülmények rákényszeríthetik az illetékes szervezetet, a szabályostól való kivételes letérésnek tekintendő.

Nem az írott konzultáció az egyetlen lehetséges forma, például a hátrányos helyzetű kisebbségek és más nehezen elérhető csoportok számára. Más lehetséges konzultációs formák:

Nyilvános gyűlések;

Webes fórumok;

Fókusz csoportok.

A konzultációra bocsátott javaslat legyen egyértelmű, jelezze világosan, hogy kiket fog érinteni, melyek a megválaszolendő kérdések, és milyen határidők vannak a válaszra.

A kérdések legyenek célirányosak, de azokat a válaszokat is figyelembe kell venni, amelyek nem a meghatározott kérdésre válaszolnak.

Tegyük világossá, hogy a javasolt intézkedés hatásai milyen előfeltevéseken alapulnak.

Bátorítsuk a résztvevőket ezek megkérdőjelezésére.

Amennyire lehet a konzultációnak teljesen nyitottnak kell lennie abban az értelemben, hogy a szóba jöhető lehetőségek közül egyet sem zárunk ki. Ha külső körülmények folytán bizonyos dolgok változtathatatlanok, akkor legyen ez világosan jelezve. A tervezett intézkedés teljes elvetésének kockázatát és az ezzel járó veszélyeket is fel kell vázolni.

Ha vannak olyan területek, ahol a válaszolók véleménye különösen értékes lenne, akkor ezt nagyon világosan jelezzük, mert nagy valószínűséggel, ez sokkal értékesebb és összeszedettebb válaszokat szül.

Emberek, intézmények valamely csoportját képviselő válaszolókat meg kell kérni, hogy az általuk képviselt véleményét összegező válaszokat adjanak, jelezve a köreikben lefolytatott viták tanulságait.

Egyértelműen tüntessük fel a határidőket, és a folyamatban résztvevő tisztviselők elérhetőségeit.

A konzultációs dokumentum megfogalmazásának világosnak, tömörnek kell lennie.

Egyszerűen kell megfogalmazni, kerülve a zsargont és csak a minimálisan szükséges technikai kifejezéseket használva.

Az írott konzultációs dokumentumnak legyen egy, két oldalnál nem terjedelmesebb, vezetői összefoglalója, amelyben a főbb pontokat összefoglalja. Elolvasva mindenkinek képesnek kell lennie eldönteni, hogy a konzultáció miről szól és érintve van-e az ügyben.

Biztosítani kell, hogy a konzultációs dokumentumok elérhetőek nyomtatott és elektronikus formában egyaránt. Az anyagoknak az Interneten a konzultációs folyamatért felelős intézmény webhelyén a konzultáció kezdetétől könnyen megtalálható módon hozzáférhetőnek kell lenniük. A konzultációs anyaghoz való hozzájutás költsége nem lehet olyan magas, hogy megakadályozza az érdemi válaszokat.

Különös hangsúlyt kell arra fektetni, hogy a kisebbségi, hátrányos helyzetű csoportok elérése is megtörténjen. Ügyelni kell arra, hogy ha szükséges, akkor az anyanyelvükön jussanak hozzá az információhoz és olyan formában, amely biztosítja a részvételüket (nem biztos, hogy ez minden esetben az írott vagy elektronikus forma)

A válaszokra visszajelzést kell adni és informálni kell a résztvevőket arról, hogy a konzultációs folyamat hogyan befolyásolta az intézkedést.

A válaszokat gondosan és elfogulatlanul kell elemezni.

Különös figyelmet kell szentelni az alábbiaknak:

A válaszok adtak-e új megoldási javaslatokat?

A válaszok megerősítették-e javaslatokat?

A konzultációs dokumentumnak világosan le kell szögeznie, hogy mikor és hol (milyen webcímen) lesznek a válaszok megjelentetve. Ha lehetséges, akkor ennek a konzultáció zárása után 3 hónapon belül meg kell történnie. On-line hozzáférés nélküli érdeklődőknek nyomtatott formában kell rendelkezésükre bocsátani az összefoglalást.

Az összefoglalásban elemezni kell a feltett kérdésekre adott válaszokat. Össze kell foglalni kérdésenként a beérkezett véleményeket és jelezni, hogy a kapott válaszok fényében hogyan változik az eredeti javaslat. Ha további lépések szükségesek, akkor ezt is tartalmaznia kell az összefoglalásnak.

Jelezni kell azt is, hogy ki fogja felhasználni a javaslatokat, és világossá kell tenni, hogy a beérkezett vélemények nyilvánosságra lesznek hozva.

A konzultáció hatékonyságának folyamatos ellenőrzése.

Minden egyes intézményben kell lennie egy felelősnek, akinek az a feladata, hogy biztosítsa a konzultációs folyamatot szabályozó rendelkezések betartását.

Folyamatosan értékelni kell a lezajlott konzultációkat, sikerességüket, vagy sikertelenségüket.

2. Deliberatív tanácskozás

A konzultáció speciális, kísérleti esete a deliberatív tanácskozás. A szokásos demokratikus eseményekkel ellentétben a deliberatív demokrácia a konszenzus elérésére törekszik, nem feltétlenül a képviseleti elv betartásával. Különös figyelmet fordítanak arra, hogy a résztvevők közötti dialógus folyamán biztosítsák azt, hogy mindenki megértse a problémát és bekapcsolódjon a vitába, és olyan dialógus alakuljon ki, amelyben az előítéletek háttérbe szorulnak, a kisebbségi vélemény is érvényesül. Ezért különösen alkalmas a kisebbségi, hátrányos helyzetű csoportok bevonására. A deliberatív demokrácia tanácskozásai számára, mivel hosszan tartanak, fontos szerepet játszik bennük az elhangzottal dokumentálása, természetes közegként adódik az Internet.

3. A stratégia javaslatai

A www.szochalo.hu-n elindult kezdeményezést szisztematikusan továbbfejlesztve alakuljon ki a módszeres konzultáció webhelye.

Kísérleti jelleggel, a külföldi példák áttekintése után, a deliberatív demokrácia támogatására létre hozott szoftverek megismerése után legalább egy kezdeményezés próbálja meg felmérni a módszer magyarországi használatának lehetőségeit.